

Meat as an Urban Question

The Ghent Slaughterhouse in the Nineteenth Century

Koenraad Danneels

12

Vlees als stedelijke kwestie

Het slachthuis van Gent in de negentiende eeuw

In 1857, a municipal slaughterhouse was opened on the eastern border of the city of Ghent, on the remnants of the old Spanish Castle. The construction was part of an urban renewal project that included the development of a water, gas and electricity network by the department of public works.¹ The municipal slaughterhouse centralised the slaughter of animals and ensured a more rigorous control over the quality of meat. Although the arrival of the slaughterhouse in the nineteenth century can be placed in a history of the modernisation of the food network, I will present its construction as a case in which the municipal authorities saw the urban food question as a legitimate public concern.² The slaughterhouse of Ghent started a transformation of the metabolism of the city out of economic, social and cultural concerns. Up until now, attention in historiography has often been directed towards infrastructure as a central concept in the study of metabolic flows. However, places such as the slaughterhouse show just how a specific building, linked to the emergence of an urban question, can be essential to understanding the changing socio-natural relationships in the city. In addition, the study of the creation

Koenraad Danneels
Meat as an Urban Question/
Vlees als stedelijke kwestie

In 1857 werd in Gent het Stedelijk Slachthuis geopend aan de oostgrens van de stad, op de restanten van het oude Spaans Kasteel. De constructie was onderdeel van een stadsvernieuingsproject dat gepaard ging met de uitbreiding van het water-, gas- en elektriciteitsnetwerk door de afdeling Openbare Werken van Gent.¹ De *abattoir communale* centraliseerde de slacht van dieren en zorgde voor een striktere controle op de kwaliteit van het vlees. Hoewel de komst van de slachthuizen in de negentiende eeuw geplaatst kan worden in een geschiedenis van de modernisering van het voedselnetwerk, voer ik de bouw van het slachthuis eerder op als casus waarbij het gemeentebestuur het stedelijk voedselvraagstuk als een legitieme publieke zorg zag.² Het stedelijk slachthuis van Gent zette een transformatie in van het metabolisme van de stad vanuit economische, sociale en culturele bezorgdheid. De aandacht in de historiografie is tot nog toe vaak gegaan naar infrastructuur als centraal concept in het bestuderen van metabolische stromen. Maar plaatsen zoals het slachthuis tonen aan hoe een specifiek gebouw, gekoppeld aan het ontstaan van een stedelijke kwestie, even essentieel kan zijn om de veran-

derende sociaal-natuurlijke relaties in de stad te begrijpen. Daarbij legt de studie van de totstandkoming van deze negentiende-eeuwse knooppunten vraagstukken bloot over de sociale rol van metabolische ingrepen in de stad.³

Meat in Nineteenth-Century Ghent: Distribution and Centralisation

The Ghent slaughterhouse was a place that regulated and rearranged several natural flows in the city. Before it was built, the city dweller had to rely mainly on specialised markets and halls for its meat supply. The *Beestenmarkt* (animal market) was the central place for the sale of cattle. Even before the establishment of

¹ On the construction policy of the department of public works in Ghent, see: Pieter-Jan Cierkens, *Architectural Culture and Building Practice in 19th-Century Belgium: The Case of Louis Roelandt (1786-1864), Architect, Academic, Civil Servant* (Ghent: unpublished doctoral thesis, Ghent University, 2018), 135-145. On the rise of the slaughterhouse during the nineteenth century, see: Paula Young Lee, *Meat, Modernity and the Rise of the Slaughterhouse* (Durham, NH: University of New Hampshire Press, 2008).

² Allesandro Stanziani, 'Social Inequalities and Product Identification in Food Markets: A Critique of Modernization and Globalization Paradigms', *Food & History*, vol 10 (2012) no. 1, 13-45.

³ See: Nik Heynen, Maria Kaika and Erik Swyngedouw, *In the Nature of Cities: Urban Political Ecology and the Politics of Urban Metabolism* (Abingdon: Taylor & Francis, 2006).

13

BACK

derende sociaal-natuurlijke relaties in de stad te begrijpen. Daarbij legt de studie van de totstandkoming van deze negentiende-eeuwse knooppunten vraagstukken bloot over de sociale rol van metabolische ingrepen in de stad.³

Vlees in het negentiende-eeuwse Gent: verspreiding en centralisering

Het slachthuis was een plaats die meerdere natuurlijke stromen in de stad reguleerde en opnieuw arrangeerde. Vóór de bouw ervan was de stedeling voor zijn vleesvoorziening voornamelijk aangewezen op gespecialiseerde markten en vleeshallen. De beestenmarkt was de centrale plaats voor de verkoop van levend vee.

¹ Over de bouwpolitiek van de afdeling Openbare Werken, zie: Pieter-Jan Cierkens, *Architectuurcultuur en bouwpraktijk in 19e-eeuws België: Louis Roelandt (1786-1864), architect, academicus, ambtenaar* (Gent: onuitgegeven proefschrift, Universiteit Gent, 2018), 135-145. Over de opkomst van het slachthuis tijdens de negentiende eeuw, zie: Paula Young Lee, *Meat, Modernity and the Rise of the Slaughterhouse* (Durham, NH: University of New Hampshire Press, 2008).

² Allesandro Stanziani, 'Social Inequalities and Product Identification in Food Markets: A Critique of Modernization and Globalization Paradigms', *Food & History*, jrg. 10 (2012) nr. 1, 13-45.

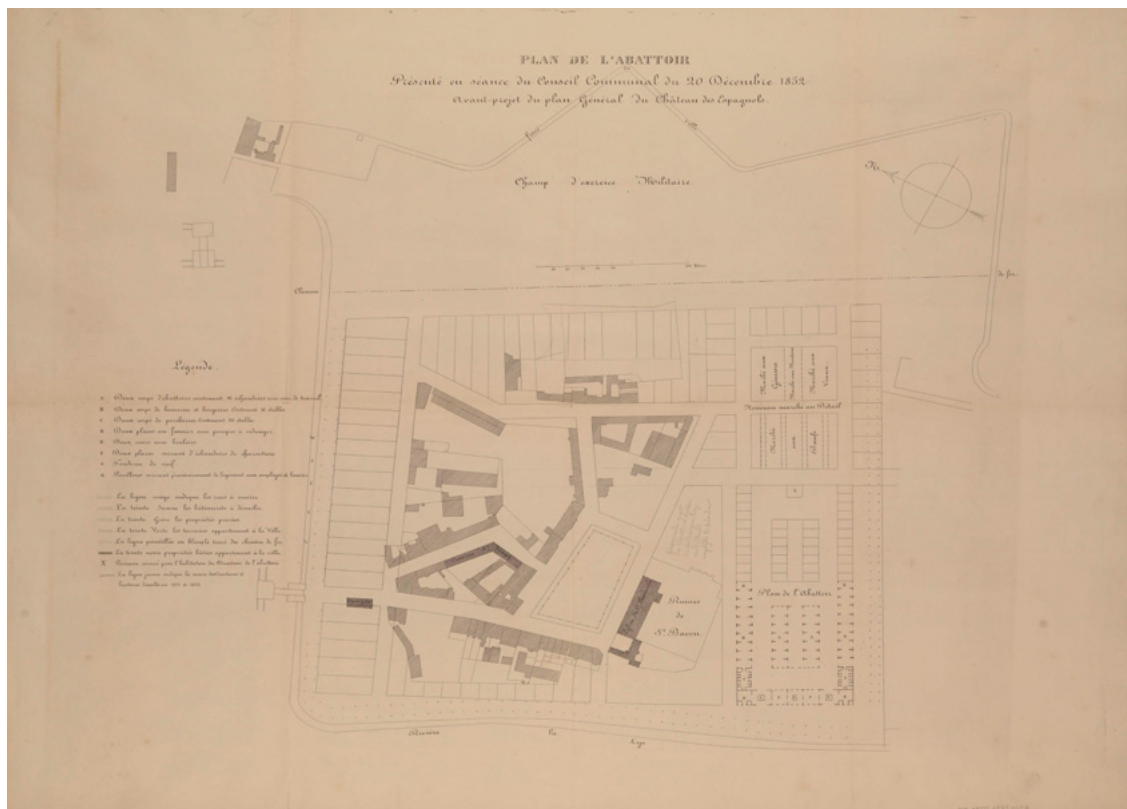
³ Zie o.a.: Nik Heynen, Maria Kaika and Erik Swyngedouw, *In the Nature of Cities: Urban Political Ecology and the Politics of Urban Metabolism* (Abingdon: Taylor & Francis, 2006).

The eastern border of Ghent, with the Slaughterhouse/De oostelijke rand van Gent, met het slachthuis.

The Urban Household of Metabolism/
Het stedelijk huishouden van het metabolisme
case 104

14

Floor plan of the slaughterhouse and the neighbourhood/Plattegrond van het slachthuis en de buurt

the slaughterhouse, the supply of animals through the city was a regulated process. A royal decree from 1826 shows us that specific city gates were selected for bringing in cattle.⁴ Duties were levied at these tollgates, and in the case of large numbers of cattle, a civil servant came along to indicate the route along which the animals had to be led to the market. Until the end of the eighteenth century, the Butchers' Guild had a monopoly on animal slaughter, and the meat was sold by the same families in the meat halls.⁵ This situation changed drastically in 1857. With the opening of the slaughterhouse, control was centralised, and meat could be sold throughout the city, resulting in a significant increase in the number of butchers and the spreading of the meat supply. The market moved from the old to the new *Beestenmarkt*, next to the new slaughterhouse on the outskirts of town. The railway was integrated into the transport for the first time, as animals were brought in via a station located right next to the new cattle market.⁶ The quays in the port of Ghent were also used to unload animals.⁷ In addition, the slaughterhouse regulated another part of meat production: the disposal of faeces and waste.⁸ A document from 1893 shows

Meat as an Urban Question/
Vlees als stedelijke kwestie
Koenraad Danneels

15

BACK

that the city leased its right to the 'manure' to private actors. The leaseholder had to empty the cesspools regularly and in exchange had the right to sell the manure.⁹

Good and Bad Nature:
Animal and Meat

The transition of the Ghent food economy was initiated by new ideas about the health of meat and the presence of 'nature' in the city. Animals were excluded from urban life as dangerous nature, while meat as a raw material ensured the 'vitality' of the modern city.¹⁰ In its official

⁴ Ghent University Library, 'Abattoir, Gand', *Aanplakbrief Willem I*, 1826.

⁵ Maria De Waele, 'De Aristocraten van de Middenstand: Beenhouwers en slagers in Gent (1850-1990)', *Tijdschrift voor Industriële Cultuur (TIC)*, no. 27, 2003, 18-19.

⁶ Ghent City Archives, Q1A1, *Reglement*, 1857, art. 21.

⁷ Ghent University Library, 'Abattoir, Gand', *Verordening over het slachthuis. Wijzigingen en verzameling*, 1896, 13.

⁸ Ghent City Archives, Q1A1, *Reglement*, 1857, art. 18.

⁹ Ghent University Library, 'Abattoir, Gand', *Slachthuis van Gent, verpachting van den mest en van den beer*, 1890.

¹⁰ Chris Otter, 'The Vital City: Public Analysis, Dairies and Slaughterhouses in Nineteenth-Century Britain', in: *Cultural Geographies*, no. 13 (2006), 517-537; Nick Fiddes, *Meat: A Natural Symbol*, (London: Routledge, 1992).

Het aanvoeren van dieren door de stad heen was een gang van zaken, die al vóór de bouw van het slachthuis was geregeld. Een circulaire uit 1826 leert ons dat er specifieke stadspoorten aangeduid werden waarlangs vee binnengebracht kon worden.⁴ Bij de poorten werd accijns geheven, en bij grote hoeveelheden vee kwam een bediende mee die aangaf via welke route de dieren naar de markt gebracht moesten worden. Het vleeshouwersgilde had tot het einde van de achttiende eeuw het alleenrecht op de slacht van dieren, en dit vlees werd door diezelfde families verkocht in de zogenaamde vleeshallen.⁵ In 1857 veranderde de situatie drastisch. Door de opening van het slachthuis werd de controle gecentraliseerd, en kon vlees in de hele stad verkocht worden, met een sterke groei van het aantal slagers en de ruimtelijke spreiding van de vleesverkoop tot gevolg. De veemarkt verplaatste zich van de oude naar de nieuwe beestenmarkt, pal naast het nieuwe slachthuis in de stadsrand. Voor het eerst werd de spoorweg bij het transport betrokken, want de dieren werden aangevoerd via een station dat direct naast de veemarkt werd geplaatst.⁶ Ook de kaaien in de Gentse haven werden

gebruikt om dieren te lossen.⁷ Het slachthuis regelde ook een heel ander onderdeel van de vleesproductie: de afvoer van fecaliën en afval.⁸ Uit een document uit 1893 blijkt dat de stad haar recht op de 'mest en den beer' verpachtte aan particulieren. De pachthouder moest de beerputten zeer regelmatig legen, en kreeg in ruil het recht op de mest.⁹

Goede en slechte natuur:
het dier en het vlees

Het brekpunt in de omschakeling van de vleeseconomie werd ingezet door nieuwe ideeën over de gezondheid van vlees en natuur in de stad. Dieren werden als gevaarlijke natuur uitgesloten uit het stedelijk leven, terwijl vlees als

⁴ Universiteitsbibliotheek Gent, 'Abattoir, Gand', *Aanplakbrief Willem I*, 1826.

⁵ Maria De Waele, 'De Aristocraten van de Middenstand: Beenhouwers en slagers in Gent (1850-1990)', *Tijdschrift voor Industriële Cultuur (TIC)*, nr. 27 (2003), 18-19.

⁶ Stadsarchief Gent (SAG), Q1A1, *Reglement*, 1857, art. 21.

⁷ Universiteitsbibliotheek Gent, 'Abattoir, Gand', *Verordening over het slachthuis. Wijzigingen en verzameling*, 1896, 13.

⁸ Stadsarchief Gent, Q1A1, *Reglement*, 1857, art. 18.

⁹ Universiteitsbibliotheek Gent, 'Abattoir, Gand', *Slachthuis van Gent, verpachting van den mest en van den beer*, 1890.

communications, the municipality emphasised that public health and safety were primary reasons for the construction of the slaughterhouse, while also opening up market competition in the meat trade.¹¹ Moreover, the evacuation of cattle flows to the periphery of the city led to a healthier urban circulation.¹² Slaughterhouse regulations therefore prohibited slaughter within the city limits as well as the sale of meat of animals that had not been slaughtered in the slaughterhouse.¹³ Furthermore, the municipality attempted to ban the sight of carcasses from the streets. For example, meat was initially transported from the slaughterhouse in semi-open wagons. In a later, modified regulation from 1896, it was stipulated that these carts 'could only circulate in the city if their cargo was completely hidden'.¹⁴

In 1845, the newspaper *Le Messenger de Gand* reported on a meeting of the *Société de Médecine de Gand* at which the 'utility of setting up a slaughterhouse in the city of Ghent' was discussed for the benefit of public health.¹⁵ The lack of controls on meat was causing 'diseases to spread and leading to disorders and consternation within families', and the construction of a slaughterhouse was therefore 'an indispensable

necessity'.¹⁶ Although the consumption of meat was very limited among the working class, municipal authorities argued that the construction was mainly intended to protect their health.¹⁷ The worker also had the greatest need for this meat, since 'in proportion to the quantity of other food, beef is the easiest to digest' and 'the most useful for maintaining the strength of the body'.¹⁸ The association of meat with strength and energy means it was presented as a positive natural element in the city. Yet this focus on the working class is at the very least questionable, since meat was largely inaccessible to the poorer urban dweller.¹⁹ The inspection of meat also led to an increase in costs, and because of slaughterhouse regulations, cheaper meat slaughtered and sold outside the city was largely excluded from the Ghent market.²⁰

The Metabolism between Private and Public Interest

Looking at whose interests the slaughterhouse served, it is striking to see how the municipality repeatedly communicated publicly about its benefits for public order and hygiene, while in internal discussions the project's profitability

The Urban Household of Metabolism/
Het stedelijk huishouden van het metabolisme
oase 104

16

grondstof juist de 'vitaliteit' van de moderne stad verzekerde.¹⁰ In de officiële communicatie benadrukte de gemeente dat volksgezondheid en publieke veiligheid primaire redenen waren voor de bouw van het slachthuis, naast het stimuleren van concurrentie in de vleeshandel.¹¹ Het verbannen van de veestromen naar de buitenwijken zorgde namelijk voor een gezondere stedelijke circulatie.¹² Het slachthuisreglement verbood daarom categorisch elke vorm van slacht binnen de stadsgrenzen, en ook de verkoop van vlees afkomstig van dieren die niet in het slachthuis geslacht waren.¹³ Verder deed de gemeente pogingen om het zicht op geslachte dieren uit het straatbeeld te bannen. Het vlees werd bijvoorbeeld vervoerd vanuit het slachthuis in halfopen wagens. In een later, aangepast reglement uit 1896, werd bepaald dat die karren 'enkel in de stad mochten circuleren indien hun lading volledig verborgen was'.¹⁴

In 1845 berichtte de krant *Le Messenger de Gand* over een samenkost van de *Société de Médecine de Gand* waar het 'nut van de oprichting van een slachthuis in de stad Gent' besproken werd ten voordele van de volksgezondheid.¹⁵ Het tekort aan controle op vlees zorgde

ervoor dat 'ziekten zich verspreiden en stoornissen en consternatie veroorzaken binnen gezinnen', en de oprichting van een slachthuis was dus 'een onmisbare noodzaak'.¹⁶ Hoewel de vleesconsumptie zeer beperkt was bij de arbeidersklasse, moest de bouw volgens het gemeentebestuur vooral hen beschermen.¹⁷ De arbeider had overigens ook het meest behoefte aan dat vlees, aangezien 'in evenredigheid der hoeveelheid van andere spijzen is het rundvleesch het gemakkelijkst om te verteren' en 'het nuttigst voor de onderhoud der sterkte van het lichaam'.¹⁸ De associatie van vlees met kracht en energie maakt dat het vlees opgevoerd werd als positief natuurlijk element in de stad, maar deze focus op de arbeider is op zijn minst bedenkelijk te noemen, aangezien vlees grotendeels onbereikbaar was voor de armere stedeling.¹⁹ De controle van vlees zorgde overigens ook voor een verhoging van de kosten, en door de bepalingen in het slachthuisreglement werd goedkoper vlees dat buiten de stad geslacht en verkocht werd, grotendeels uitgesloten van de Gentse markt.²⁰

was one of the main reasons for the construction. In a memorandum from 1850, Belgian Minister of Internal Affairs Charles Rogier described the slaughterhouses as 'one of the most important improvements for the benefit of the general state of health'.²¹ According to him, the moderate success of the slaughterhouses was mainly due to the fears of municipalities about harming private interests and about excessive costs. However, he argued, these private inconveniences did not outweigh the public interest, and that the incomes of slaughterhouses could be a positive investment for city treasuries.²²

In Ghent, too, the press was critical of delays in the construction of the slaughterhouse and argued in 1849 that if the municipality lacked the means to complete it, it could issue an appeal 'to speculation'. In a debate in the city council, the possibility was raised of turning over the construction to the 'capitalists of the city'. However, the municipality was reluctant to do so, as the exploitation of a slaughterhouse could be a very profitable business.²³ The alderman for public works, Napoléon De Pauw, shared this opinion, and under his influence municipal control was chosen.²⁴ The slaughterhouse would thus be run

Meat as an Urban Question/
Vlees als stedelijke kwestie
Koenraad Danneels

Het metabolisme tussen privaat en publiek belang

Indien we kijken naar wiens belang het slachthuis diende, is het opvallend hoe de gemeente in haar communicatie telkens wees op de voordelen voor de openbare orde en hygiëne, terwijl ze in onderlinge discussies de winstgevendheid van het project als één van de hoofdredenen voor de bouw zag. In een circulaire uit 1850 omschreef minister van Binnenlandse Zaken Charles Rogier de slachthuizen als 'eene der belangrijkste verbeteringen welke men ten voordeele des algemeen gezondheidstoestand kan invoeren'.²¹ Het matige succes van slachthuizen was volgens hem echter vooral te wijten aan de angst van gemeenten om private belangen te schaden, en de angst voor te hoge kosten. Hij stelt dat het privaat ongemak evenwel niet opweegt tegen het algemeen belang, en dat de inkomsten van de slachthuizen zelf een positieve investering kunnen betekenen voor de stadskas.²²

Ook in Gent laat de pers zich kritisch uit over de vertraging in de bouw van het slachthuis, en stelt in 1849 voor dat indien de gemeente geen middelen heeft, ze een oproep kan doen 'aan de speculatie'. In een discussie in de gemeenteraad

by the city itself. The liberal politician De Pauw did not see the 'tempering' of the 'principle of individuality or personal interest' in favour of the 'sociability principle' as a problem, as long as it did not call into question the 'basic principles of the current organisation of society'.²⁵

11
Le Messenger de Gand, 18 April 1845.

12
Ibid.

13
Ghent City Archives, Q1A1, Reglement voor den dienst en politie van het slagthuis en de beestenmarkt, 1857, art. 31.

14
Ghent University Library, 'Abattoir, Gand', *Règlement sur le commerce des viandes, l'abattoir communal et les marchés aux bestiaux, suifs et peaux*.

15
Le Messenger de Gand, 10 March 1845.

16
Ibid., 21 March 1845.

17
Ibid., 23 April 1845.

18
Ghent University Library, 'Abattoir, Gand', *Hoe men 100000 kg ongezond vlees jaarlijks aan de vleeschverbruikers der stad Gent overlevert*, 1882.

19
See: Yves Segers, *Economische Groei en Levensstandaard: de ontwikkeling van de particuliere economie en het voedselverbruik in België, 1800-1913* (Leuven: Universitaire pers, 2003), 278-279.

20
De Waele, 'De Aristocraten van de Middenstand', op. cit. (note 5), 25.

21
Ghent University Library, *Projet de construction d'un abattoir communal* (Termonde: Du Caju, 1852), 15.

22
Ibid., 17.

23
Le Messenger de Gand, 24 December 1849.

24
Ibid., 31 December 1849.

25
Napoléon De Pauw, *Principes administratifs et applications en matière de travaux publics* (Ghent, Impr. De F. et E. Gyselyncq, 1849), XII [own translation].

17

BACK

wordt ook gewezen op de mogelijkheid om de bouw over te laten aan de 'kapitalisten van de stad'. Maar de gemeente staat hier weigerachtig tegenover, aangezien het uitbaten van een slachthuis een zeer winstgevend onderneming kon zijn.²³ De schepen van Openbare Werken

10
Chris Otter, 'The Vital City: Public Analysis, Dairies and Slaughterhouses in Nineteenth-Century Britain', in: *Cultural Geographies*, nr. 13 (2006), 517-537;

11
Nick Fiddes, *Meat: A Natural Symbol* (Londen: Routledge, 1992).

12
Le Messenger de Gand, 18 april 1845.

13
Ibid.

14
Stadsarchief Gent, Q1A1, Reglement voor den dienst en politie van het slagthuis en de beestenmarkt, 1857, art. 31.

15
Universiteitsbibliotheek Gent, 'Abattoir, Gand', *Règlement sur le commerce des viandes, l'abattoir communal et les marchés aux bestiaux, suifs et peaux*.

16
Le Messenger de Gand, 10 maart 1845.

17
Ibid., 21 maart 1845.

17
Ibid., 23 april 1845.

18
Universiteitsbibliotheek Gent, 'Abattoir, Gand', *Hoe men 100000 kg ongezond vlees jaarlijks aan de vleeschverbruikers der stad Gent overlevert*, 1882.

19
Zie o.a.: Yves Segers, *Economische Groei en Levensstandaard: de ontwikkeling van de particuliere economie en het voedselverbruik in België, 1800-1913* (Leuven: Universitaire pers, 2003), 278-279.

20
De Waele, 'De Aristocraten van de Middenstand', op. cit. (noot 5), 25.

21
Universiteitsbibliotheek Gent, *Projet de construction d'un abattoir communal* (Termonde: Du Caju, 1852), 15.

22
Ibid., 17.

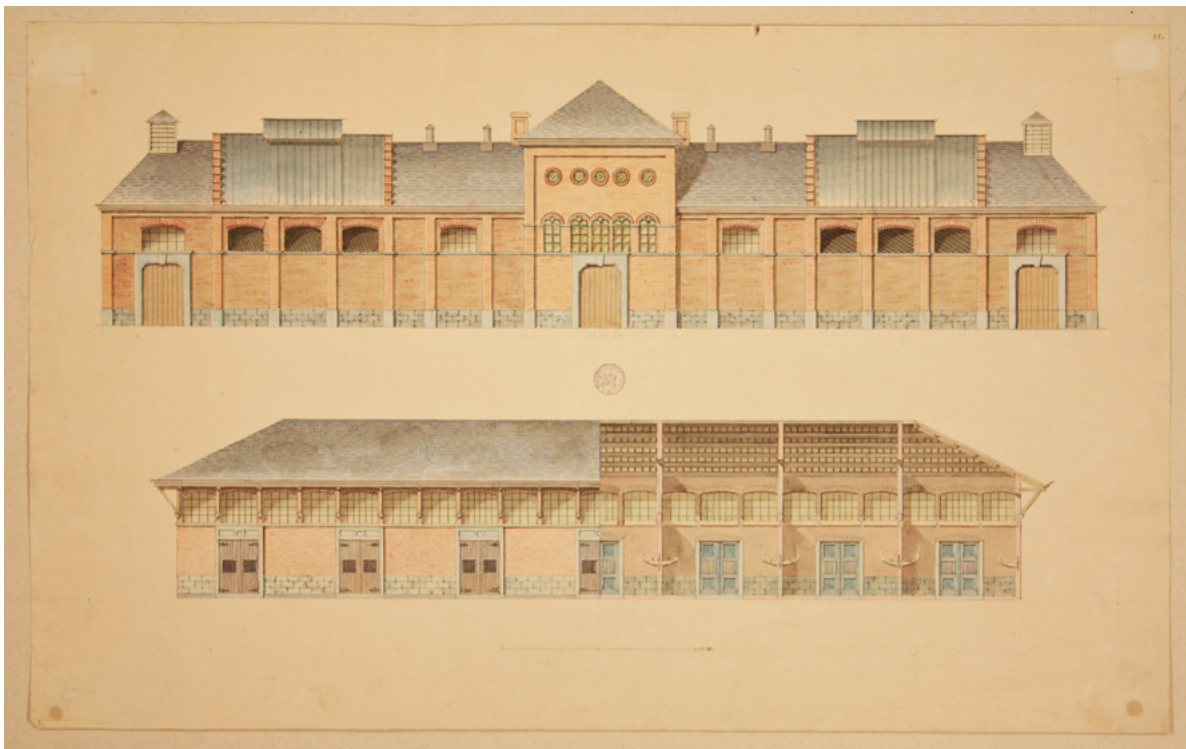
23
Le Messenger de Gand, 24 december 1849.

Postcard of the animal market with cafés and shops in the background/ Briefkaart van de beestenmarkt met cafés en winkels op de achtergrond

The Urban Household of Metabolism/
Het stedelijk huishouden van het metabolisme
case 104

18

Front and side façades of the Ghent slaughterhouse/ Voor- en zijgevels van het slachthuis van Gent

The Municipal Slaughterhouse between
Functionality and Interconnectedness

The architecture and design of the Ghent slaughterhouse, in combination with the development of the surrounding district, are essential elements in the transformation of the urban metabolism. The Municipal Slaughterhouse of Ghent was a sober but impressive building, which regulated the slaughter process within its walls through a sequence of spaces. The city council decided that the slaughterhouse 'should focus solely on utility, solidity, cleanliness and economy'. The building had to 'attract as little public attention as possible'.²⁶ The design of the Ghent slaughterhouse was based on designs by Louis Bruyère, head of the department of public works of Paris and pupil of Jean-Nicolas-Louis Durand, who helped to develop the typology of the slaughterhouse.²⁷ The archives of the Ghent city architect Louis Roelandt contain several copies of plans that Bruyère drew up for his book *Études relatives à l'art des constructions*, in which he discussed the *abattoirs* and *boucheries* in detail.²⁸ Based on Bruyère's type designs, Roelandt's slaughterhouse design was U-shaped, with stables for cattle, sheep and pig

Meat as an Urban Question/
Vlees als stedelijke kwestie
Koenraad Danneels

19

BACK

Napoléon De Pauw onderschreef die stelling, en onder zijn invloed werd er gekozen voor gemeenteregie.²⁴ Het slachthuis zou dus uitgeroepen worden door de gemeente zelf. Liberaal Napoléon De Pauw zag het 'temperen' van het 'principe van de individualiteit of het persoonlijk belang' ten voordele van het 'sociabiliteitsprincipe' namelijk niet als een probleem, mits het geen vraagtekens zette bij de 'basisprincipes van de huidige organisatie van de maatschappij'.²⁵

Het stedelijk slachthuis tussen
functionaliteit en verweving

Ook de architectuur en het ontwerp van het slachthuis, in combinatie met de evolutie van zijn omliggende buurt, is een essentieel element in de transformatie van het stedelijk metabolisme. Het Stedelijk Slachthuis van Gent was een sober maar imposant gebouw, dat binnen zijn muren via een sequentie aan ruimten het slachtproces reguleerde. De gemeenteraad bepaalde dat het slachthuis 'alleen gericht mag zijn op het nuttige, de soliditeit, reinheid en de zuinigheid'. Het gebouw moest zo 'weinig mogelijk aandacht van het publiek trekken'.²⁶ Het ontwerp van het slachthuis van Gent was gebaseerd op ontwerpen

on the outside. The slaughter floor was situated in the middle of the complex around a central corridor for the disposal of waste. The back of the building flanked the tree-lined animal market. The animals were brought into the slaughterhouse via the stables, which had gates to the outside and to the inside. They were then led to the heart of the building for slaughter. Several other rooms were used for meat cutting, tallow production, swine hair removal or manure collection. The building also had a connection with the nearby Visserijvaart waterway along which slaughterhouse waste was disposed.

Together with the establishment of the slaughterhouse, a neighbourhood developed on the remains of the old Spanish Castle. The new

²⁶ *Le Messager de Gand*, 18 April 1853.

²⁷ Louis Bruyère, '6ème recueil: Abattoirs et boucheries', in: *Études Relatives à l'art des constructions* (Paris: Bance aîné, 1823). Antoine Picon, 'From Poetry of Art to Method: The Theory of Jean-Nicolas-Louis Durand', in: Jean-Nicolas-Louis Durand, *Précis of the Lectures on Architecture*; with *Graphic Portion of the Lectures*

on *Architecture* (Los Angeles: Getty Research Institute, 2000), 1-68.

²⁸ There is doubt about who the designer of the slaughterhouse in Ghent was. City Architect Louis Roelandt is usually identified as the architect, but Adolphe Pauli probably completed the design of the building.

²⁴ Ibid., 31 december 1849.

²⁵ Napoléon De Pauw, *Principes administratifs et applications en matière de travaux publics* (Gent: Impr. De F. et E. Gyselynck, 1849), XII [eigen vertaling].

²⁶ *Le Messager de Gand*, 18 april 1853.

²⁷ Louis Bruyère, '6ème recueil: Abattoirs et boucheries', in: *Études relatives à l'art des constructions* (Parijs: Bance aîné, 1823); Antoine Picon, 'From Poetry of Art to

Method: The Theory of Jean-Nicolas-Louis Durand', in: Jean-Nicolas-Louis Durand, *Précis of the Lectures on Architecture*; with *Graphic Portion of the Lectures on Architecture* (Los Angeles: Getty Research Institute, 2000), 1-68.

²⁸ Er bestaat onduidelijkheid over de ontwerper van het slachthuis van Gent. Stadsarchitect Louis Roelandt wordt doorgaans aangewezen als architect, maar Adolphe Pauli deed vermoedelijk de afwerking.

district was characterised by its inns and meat-processing businesses, all profiting from the success of the slaughterhouse. In spite of its closed character, the slaughterhouse had a strong connection with its surroundings, as buyers and sellers also used the surrounding cafes to trade and weigh animals.²⁹ This neighbourhood economy arose together with the new activity of the slaughterhouse and vanished when the slaughterhouse was closed and demolished at the end of the twentieth century.

Transforming Nature: the Municipal Slaughterhouse as a Sociospatial Urban Project

Although the slaughterhouse initially seems to have been a symbol of a functional intervention that decoupled the relationship between food and the city, the building and its genesis are more complex and call into question an all-too-simple modernisation discourse. In that sense, this analysis does not work as a nostalgic critique in which history shows us how the natural relationship of the city with its food was lost, but rather as an illustration of how food was treated as an urban question in a distinctly spatial way. The spatial

The Urban Household of Metabolism/
Het stedelijk huishouden van het metabolisme
oase 104

waarlangs het afval werd afgevoerd. De achterkant grensde aan de met bomen beplante beestenmarkt. De dieren werden het slachthuis binnengebracht via de stallen, die zowel poorten naar buiten als naar binnen hadden. Daarna werden ze doorgesluisd naar het hart van het gebouw om te worden geslacht. In verschillende andere ruimten werd het vlees dan versneden, talg geproduceerd, varkensbehang afgebrand of mest verzameld. Het gebouw had ook een verbinding met de nabijgelegen Visserijvaart waarlangs het nutteloos afval werd afgevoerd.

Samen met de oprichting van het slachthuis ontwikkelde zich ook de slachthuisbuurt op de restanten van het Spaans Kasteel. De nieuwe stadswijk werd gekenmerkt door zijn herbergen en vleesverwerkingsbedrijven die meedeinden op het succes van het slachthuis. Ondanks zijn gesloten karakter, had het slachthuis een sterke connectie met zijn omgeving aangezien kopers en verkopers eveneens de omliggende cafés gebruikten om handel te voeren en dieren te wegen.²⁹ Deze buurteconomie ontstond samen met de nieuwe activiteit van het slachthuis, en verdween ook weer, na de afschaffing en afbraak van het slachthuis eind twintigste eeuw.

articulation of the transformation of the food network demonstrates how the municipal authorities took control of the food problem and, as a public concern, partly withdrew it from private forces. Simultaneously, the intervention is a movement towards a city as a place of consumption, in which the slaughter process was evacuated to the outskirts of the city. The evacuation out of the city created an entirely new urban district based on the meat economy. In addition, the centralisation of slaughter led to a spreading of the sale of meat, which could now be sold everywhere. Public investment therefore opened the city to the sale of meat.

The slaughterhouse is therefore an example of how urbanism and architecture can play a political role in transforming the food metabolism from a rather random interplay of activities into a central urban question, provided a major investment is made in a public project. The choices made in favour of urban finances, butchers and 'public health', while the worker did not directly have the means to reap the benefits of this collective urban project, show that metabolic interventions always involve complex social considerations.

20

Natuur transformeren: het stedelijk slachthuis als sociaal-ruimtelijk stadsproject

Hoewel het slachthuis initieel een symbool lijkt geweest te zijn van een functionele ingreep die de relatie van voedsel en stad ontkoppelde, is het gebouw en zijn ontstaansproces een complexer gegeven, dat een al te eenvoudig moderniseringsdiscours ter discussie stelt. Deze analyse werkt in die zin niet als een nostalgische kritiek, waarbij de geschiedenis toont hoe de natuurlijke relatie van de stad met haar voedselvoorziening verloren ging, maar is eerder een illustratie van hoe voedsel op een uitgesproken ruimtelijke manier als stedelijk kwestie behandeld werd. De ruimtelijke articulatie van de transformatie van het voedselnetwerk laat daarbij zien hoe de stedelijke overheid de voedselproblematiek in handen nam en het als een *publieke* taak deels onttrok aan private krachten. Tegelijk is de ingreep een beweging naar een stad als plaats van consumptie, waarbij het slachten zelf naar de toenmalige stadsrand werd verwezen. Dankzij de evacuatie uit de stad ontstond er evenwel ook een volledig nieuwe stadswijk, geënt op de vleeseconomie. Bovendien zorgde de centralisering van

29
Dirk Ketelaere, 'Van mensen, dieren en dingen', in: *De burenen van de abdij: 800 jaar arm en rijk in de Machariuswijk* (Ghent: Buren van de abdij, 2011), 94-96.

Meat as an Urban Question/
Vlees als stedelijke kwestie
Koenraad Danneels

het slachtproces voor een verspreiding van de vleesverkoop, die nu wél overal verkocht kon worden. De publieke investering opende de stad voor de verkoop van vlees.

Het slachthuis is daarom een voorbeeld van hoe stedenbouw en architectuur een politieke rol kunnen spelen bij het veranderen van het voedselmetabolisme van een nogal toevallig samenspel van activiteiten, in een centrale stedelijke kwestie, mits er een grote investering in een publiek project gebeurt. De keuzes die gemaakt werden ten voordele van de stadsfinanciën, de slaggers en de 'volksgezondheid', terwijl de arbeider niet de middelen had om de vruchten van dit collectief stedelijk project te plukken, tonen daarbij dat metabolische ingrepen telkens ook complexe sociale afwegingen met zich meebrengen.

29
Dirk Ketelaere, 'Van mensen, dieren en dingen', in: *De burenen van de abdij: 800 jaar arm en rijk in de Machariuswijk* (Gent: Buren van de abdij, 2011), 94-96.

21

BACK